

הלכות יום הכיפורים תרכ"תרכא

שעות ומחצה ו' ואם האריך החזן יותר מראי ואי אפשר שלא יאחרו מוסף עד לאחר ו' שעות ומחצה יש לדלג סליחותי ואבינו מלכנו כדי להתחיל תפלת מוסף קודם שיגיע זמן תפלת המנחה הריינו ו' שעות ומחצה שאו מן הרין צריך להתפלל מנחה תחלה כמ"ש בס"י רפ"ז.¹

ומכל מקום אם אירע שאיחרו להתפלל מוסף עד ו' שעות ומחצה אעפ"כ יתפללו מוסף תחלה קודם מנחה ממעם שנתבאר שם ע"ש:

ב טוב לומר מעט סליחות בנחת מהרבה במרוצה:²

תרכא סדר קריאת התורה ומילה ביום כיפור וכו' י"ז סעיפים:

א מוציא שני ספרים³ וקורים כראשון ששה אנשים⁴ בפרשת אחרי מותי עד ועש כאשר צוה ה' ו' ואם חל כשבת קורין שבעה⁵ ומפמיר קורא בספר שני בפנחס ובעשור לחודש ומפמיר בישעיה ואמר סלו סלו⁶ עד כי פי ה' דבר⁷ לפי שבפרשה זו נתבאר ענין תשובה ותענית:⁸

ב בכרבות הפמרה אין חותמין ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח⁹ אלא יאמר וברך אמת¹⁰ וקיים לעד ברוך אתה ה' מלך על כל הארץ מקדש כו':

ג אם יש מילה ביום הכיפורים מלין בין קריאת התורה למוסף¹¹ ואחר המילה אומרים אשרי ייש נוהגין למול אחר אשרי י' ואם הוא במקום שמלין התינוק בביתו ולא בבית הכנסת אין מלין עד חזרת ספרי תורה להיכל¹² משום שהוא כיוון ספר תורה להניחו ולצאת לחינוך¹³ ואחר המילה חוזרין לבית הכנסת ואומרים קדיש שלפני תפלת מוסף¹⁴:

ד ואחר המילה יש נוהגין לברך ברכת המילה בלא כוס¹⁵ לפי שאי אפשר למעום ממנו וגם אין ממעמימים לתינוק גזירה שמא יהיה התינוק גרול בשתייה זו של מצוה ויורה היתר לעצמו לשתות מכוס של כרכה אף לכשיגדל¹⁶ ואע"פ שבתשעה באב ממעמימים

¹ כלבו ס"ו ע' (לה, ד), בשם ה"ר נתן, מנתיים (מירא) מנהג יח"כ (ע' ק"ג). רדכי משה ס"ק ב' לבוש סוף ס"א. ח"א ריש ה"י. אבל בסידור (אצל שרית של שבת) הנוסח (עפ"י רוקח קרוב לסופ"י ריו. הובא בב"י): ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח כו'.
יא וכו' לעיל ברי"ח ס' תקנ"ב ס"א. ובסידור: וברך מלכנו אמת.
יב רוקח ס"ו ר"ה ומה שפסקין: חודכי מן רמו תשנ: הנהגות מרדכי שבת רמו תק, בשם מרדכי מירומבורג שר"ע ס"ב.

יג הנהגות מרדכי שם, שור"ע שם. ח"א סק"ב.
יד מנתיים (מירא) ע' ק"ג. ח"א ס"ב.
טו הנהגות מרדכי שם, שור"ע שם.
טז לבוש ס"ב.
יז הנהגות מרדכי שם, שור"ע שם. ולפני הקדיש יאמר איה מנומר (א"ק ח"כ ע' רפ).
יח מרדכי מן רמו תשנ, בשם רבנו יעקב ב"ר שמשון, ר"ן שבת (נ, א) ד"ה וכתבו, בשם הגאונים. אבודרהם הל' ברכת מילה, בשם הר"ן גיאת וירמב"ם, שר"ע ס"ו.
יט מרדכי ואבודרהם שם, וראה רש"י עירובין מ, ב ד"ה דאתי. מ"ז סק"א ופי' תריש סק"ג. לעיל ס' שגם ס"ה ס' תריש ס"ו.

ב הנהגות מירומבורג שם, מרדכי הל' יח"כ (ע' שלה). וראה גם לעיל ס' רפי ס"ה.
ג לבוש.
ד הנהגות מירומבורג שם בשם מרדכי: מרדכי'ל שם. לבוש. ח"א.
ה סוף ה.
ו מ"א ס' תרכ"ב סוף סק"ב. וראה גם לעיל ס' א מהד"ב ס"ב ומרדכי'ל ס"ט: טוב מעט בכונה מהרבות שלא בכונה.

סימן תרכא

א רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ה. מור ושור"ע ס"א.
ב תשנה מילה כא, א. מור ושור"ע שם. וראה גם לעיל ס' רפ"ב ס"א.
ג מנשה שם ל, ב. מור ושור"ע שם.
ד ויקרא מן ד"ה מור ושור"ע שם.
ה מור ושור"ע שם. וראה לעיל ס' רפ"ב ששנוב שלא להוסף מעל שבעה קרואים.
ו במדבר כ"ב, ז. תוספתא מגילה פ"ג ה"ג רמב"ם שם. מור ושור"ע שם.
ז נ"ד. ברייתא שם לא, א. ורש"י ד"ה כ. מור ושור"ע שם.
ח נ"ה. ד"ה. מור ושור"ע שם.
ט רש"י שם. ב"י ריש ה"י. לבוש ס"א.

הלכות יום הכיפורים תרכא

לתינוק ואין חוששין לכך מפני שהוא דבר שאינו מצוי כמ"ש בס"ה תקנ"מ³ מכל מקום ביום הכיפורים שהוא מן התורה ועגוש כרת החמירו יותר⁴ וחששו אף לדבר שאינו מצוי:

ה' ויש נוהגין לברך על הכוס ולהמעים ממנו לתינוק הנימול⁵ שבקפן כזה אין לגודל שנא ישתה אף לכשיגדל⁶ ואע"פ שכל כוס של ברכה צריך להמעים ממנו לקפן שהגיע לכלל חינוך ברכות כמ"ש בס"ה רס"ג ותקנ"מ⁷ מכל מקום כוס של מילה שהברכה נתקנה בשביל תינוק הנימול לכן די בשנותנים לו לשתות⁸ ומכל מקום צריך לזהר שיתנו לו לשתות קצת מהכוס מלבד מה שנותנים לפיו כשאומר בדמיק חיי⁹:

ז' ויש נוהגים¹⁰ שמכריכים על הכוס וממעימים לתינוקות כמו בתעוה כאב ואע"פ שאין לנהוג כן בכתלה ביום הכיפורים ממעם שנתבאר למעלה¹¹ מכל מקום אין למחות ביד הנוהגין היתר¹²:

ז' כמספ אומר הש"ח סדר העבודה¹³ לפי שעיקר עבודת כהן גדול ביום הכיפורים היתה בקרבנות המוספים¹⁴ שבאמצע הקרבתם היה עובד כל עבודת היום האמורים בפרשת אהרי מות¹⁵:

ח' עשה פעמים היה כהן גדול מזכיר את השם המפורש בכתבו ביום הכיפורים ג' פעמים בוודיו ראשון אנה ה' חמאתי כו' אנה ה' כפר כו' לפני ה' תטהרו וכן ג' פעמים בוודיו שני וכן ג' פעמים בוודיו שלישי ופעם אחת בגורלות כשאמר לה' חמאת¹⁶.

וכל מקום שהכהן גדול היה מזכיר שם המפורש¹⁷ אנו אומרים השם ואין אומרים אדני כמו בכל תפלותינו כדי שלא יהא נראה שגם הכהן גדול היה אומר בכינוי אדנות כמו שאנו אומרים לפיכך אנו אומרים השם סתם ברמו להורות שהכהן גדול היה מזכיר כאן שם המפורש חוץ מן לפני ה' תטהרו שאנו אומרים בכינוי שם אדנות לפי שאין אנו באין בכאן לומר אך היה הכהן גדול מזכיר את השם אלא כוונתו לקרות הפסוק¹⁸ כמו שדרכנו לקרות בתורה דהיינו בכינוי אדנות¹⁹.

וכן כשאנו אומרים לה' חמאת²⁰ אנו אומרים בכינוי אדנות כמו שדרכנו לקרות בתורה שנאמר בתורה²¹ אשר עלה הגורל לה' ועשהו חמאת ומכל מקום כיון שבתורה אנו

ל לבוש שם. מ"א שם.
לא משמעות הנמאד לו, ב. נו, ג. הובא בר"ן (ג, א) ד"ה ומאד. טור ושו"ע ס"ד.
לב סדר רב עמרים (בתפלת המנחה), בשם רב שניאורא. הובא במרדכי רמז תשנ"ג. ב"י ד"ה וכתב המרדכי: לבוש ס"ה. מ"א סק"ב.
לג ראה רא"ש ויפא סדר עבודת יו"ת"כ בסופו.
לד נחמדא [ברייתא] לפי ב, ורש"י ד"ה שלשה יו"ת אחת. רמב"ם הל' עבודת יו"ת"כ ס"ב הל"ו. מור. מ"ז ס"ב.
לה רא"ש פ"ח ס"י ט' (כתבנו, ולא של מ"ב). טור (ושו"ע). מ"ז ס"ב. מ"א ס"ד.
לו ויקרא מו, ל.
לז מור בשם הר"ק"ן נאות הל' יו"ת"כ (ע' סג). שו"ת הרב"ש ס"י ריט, בשם רבותיו. ב"י ד"ה כתב רב מעדיה. לבוש ס"ז. מ"א ס"ד. ר"ז ס"ז סק"ב.
לח מ"א שם.
לט ויקרא מו, ט.

ב מיטן זה בשע"ר לא הניע לדינו, וראה מור וש"ע שם ס"ז ומ"א סק"ב.
כא מרדכי שם. לבוש ס"ז. וראה מ"ב ציונים.
כב מרדכי השלם רמז תשנ"ו ע"ה. הובא בכ"י ס"ה תקנ"ט ד"ה ואם יש תינוק. דו"א ס"ג.
כג מרדכי שם.
כד מ"א. וראה ס"ה קצ ס"ד ב' דעות בה.
כה ראה מ"א שם סוף סק"ב.
כו מ"א ס"י דטס סק"א. וראה לעיל ס"ה קצ ס"ד, שבבגולה ביום הכיפורים מוטבים על הודעה הב' שם, שאפשר להמעים כוס של ברכה לתינוק שלא תניע לחנוך, ומצוין לכאן.
כז מ"א סק"ג.
כח תוס' שכת קלא, א ד"ה וליתן בשם ר"ת. עירובין מ, ב ד"ה דלמא בשם רבנו שמואל. הובא במרדכי ובר"ן ובאבודרהם שם. לבוש ס"ג בשם מגהלים (מרגא) הל' יום כפור (ע' ק), לאחת הגרסאות. מ"א סק"ג.
כט סעף ד.

הלכות יום הכיפורים תרכא

קורין קצת בשינוי ממה שאומרים ביום הכיפורים שהרי ביום הכיפורים אין אומרים תוכת ועשהו לכן נכון לעשות על צד היותר טוב ולומר להשם חמא"י:

מ אבל כשאומרים הבקשה של כהן גדול דהיינו יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו כו' ועל אנשי השרון הוא^מ אומר יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלקי אבותינו כו' אומרים כל האזכרות שבה בכינוי אדנות שגם הכהן גדול היה אומר כאן בכינוי אדנות^מ:

י ואע"פ שכוונתנו באמירת בקשה זו לספר היאך היה הכהן גדול מבקש^מ אף על פי כן אין כאן הזכרת שם שמים למלה כיון שגם כוונתנו הוא להתפלל על עצמינו^מ שהרי אנו מוסיפין בה כמה בקשות שלא היה הכהן גדול אומרים כלל^מ כמו שתעלנו בשמחה לארצנו^מ ויבוצא בזה:

יא וככל שלשת ויודים אלו אומרים בתחלה אנה ה[שם] וכו' ואח"כ אנה בשם כפר נא כו'^מ שכשמבקש רחמים על הכפרה יש לומר אנה בשם כלומר שהקב"ה יושיע ע"י שם העצם שהוא רחמים גמורים (כלי תערוכות דין כלל)^מ:

יב ונהגין ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם כו'^מ וגם בעלינו לשבח^מ אבל הש"ץ אסור לו לעקור ממקומו בשעת התפלה ולידך לאחוריו כדי ליפול על פניו^מ ויש למחות ביד הנושאים כו'^מ ונהגין שהש"ץ עומד בתחלה רחוק קצת מן התיבה בענין שלא יצטרך לעקור רגליו כדי ליפול על פניו^מ:

יג סדר הווידוי המתאי עותי פשעתי^מ לפי שהחמאים הם השגגות ועונות הם ההודגות^מ כלומר העבירות שעשה אותם במיד שידע שאסור לעשותן ועשה אותם להנאתו^מ ופשעים הם המרדים^מ כלומר שעושה להכעיס^מ ולא בשביל הנאתו וצריך להתודות תחלה על הקל ואח"כ על החמור^מ:

יד ונהגין להזכיר נשמות ביום הכיפורים^מ ונודדים צדקה בעבורם^מ לפי שהמתים יש להם ג"כ כפרה ביום הכיפורים^מ ועל כן הוא נקרא כיפורים לשון רבים לחיים ולמתים^מ וכשנודדים צדקה בעבורם מועיל להם לכפר בעדם לפי שהקב"ה בוחן לבות

מא דרכי משה ס"ק ג' בשם ריב"ש סי' שלב. רמ"א שם.
מב רמ"א שם.
מג א"ח וזוטא סק"ה.
מד נהדא [ברייתא] ל, ב' בהכנסים. ר"ף (ג, א). רמב"ם הל' עבודת ייח"כ פ"ד הל"א. מור וש"ע סי' ס"ה. וכו"ה הנ"ס במדור (בידוי שבמדי עבודה).
מה ברייתא שם. לבוש סי' ה'. מ"א ס"ק ה'.
מו לבוש שם.
מז ברייתא שם.
מח רש"י שם ר"ה המרדים. לבוש שם.
מט לבוש שם. מ"א שם. ובלעיל סי' תרו ס"ז וש"נ.
נא בלבו סי' ע' (לה, ג). רמ"א ס"ה. ובמדיור בא נחם הכרת נשמות לפני מופק לשלש רגלים. ולענין הזכרת נשמות כשבת ראה לעיל סי' רפד ס"ד.
נב רוקח סי' ריו ד"ה ונת שפוסקין. מרדכי ריש רמז תשכ. ש"ע סי' מ.
נג מרדכי שם. רמ"א שם.
נד מרדכי וייל סי' קנא. דרכי משה ס"ק ה'.

מ ט"ו שם. ובמדי עבודה שבמדיור - בשם ה"ח (שקראים בשם אדנות).
מא בנחם המדור ליתא.
מב מ"ח שם. ט"ז שם.
מג מ"ח סוף ה"ח.
מד ט"ז שם.
מה מ"ח שם.
מו מ"ז שם (שלא אמר כהן גדול שהרי יושב בא"י).
מז וירושלמי וינא פ"ג הל' ראב"ה סי' תקל. רא"ש פ"ה סי' יט. מור ולבוש סי' מ"ז סק"ב.
מח ט"ז שם.
מט מור בשם ראב"ה סי' תקל. מרדכי ונו תשכ. ה"ח ס"ד. וראה סידור, דהיינו רק בהכתנים של יהודיים, משא"כ בהכתנים של גורלות אין צריך לברוע. וראה שער"כ פמ"ד אות י'. אוצר מנהגי חב"ד ע' רכו. אופן הכייעת, ראה לעיל סי' קלא ס"א (כל השנה). פס"ד צמח צדק שבט. א. אוצר מנהגי חב"ד ע' קלב (ב"ה ויה"כ).
נ רמ"א שם.

העך הלכות יום הכיפורים תרכא-תרכב

וידוע שאלו היו בחיים היו גם כן נותנים צדקה¹⁰ אבל אם נודר צדקה בעבור מי שהיה רשע אין מועיל לו כלום¹¹:

מז המצטער על מיתה בני אהרן ומוריד דמעות עליהם ביום הכיפורים מוחלים עונותיו ובנוי אינם מתים בחייו¹²:

מז ומצוה ללמוד ביום הכיפורים משניות יומא כדי שתעלה האמירה במקום הקרבה גם כגמרא סוף יומא מאמרים המדברים במעלות התשובה¹³:

יז ואין לתלמוד חכם לעסוק בתורה ולהשמיט את עצמו מלהתפלל התפלות והסליחות והבקשות עם הציבור¹⁴:

תרכב סדר תפלת מנחה וכו' ו' סעיפים:

א אין אומרים אין כאלהינו¹⁵ אחר תפלת מוסף כמו שאומרים בשאר שבת ויו"ט לפי שעיקרו לא נתקן אלא כנגד ברכות אמצעות של תפלת שמונה עשרה שאין אומרים אותן בשבת ויו"ט¹⁶ אבל ביום הכיפורים כבר אמרו פיוטים שיש בהם הוכרות ברכות אלו כגון אהללך כו'¹⁷ אבל פיוטם הקמורת אע"פ שגם הוא נזכרה בעבודה מכל מקום פרטי סממני הקמורת לא הוזכרו שם¹⁸ ולכן יש לאומרים¹⁹ אחר תפלת מוסף²⁰:

ב יש מקומות נוהגים לומר אשרי וכו' לציון קודם תפלת המנחה²¹ כמו בכל שבת ויו"ט²² אבל במדינות אלו אין אומרים אשרי וכו' לציון עד קודם נעילה²³ כדי להפסיק בין תפלת מנחה לנעילה באמירת אשרי וכו' לציון אבל בין מוסף למנחה מפסיקין בקריאת התורה לפיכך אין צורך להפסיק עוד באשרי וכו' לציון²⁴ ויש לנו למהר תפלת המנחה בכל מה דאפשר²⁵:

ג אין אומרים ואני תפלתי אפילו אם הל להיות בשבת²⁶ לפי שבכל השבתות אומרים אותה לשבח ישראל שאע"פ שאכלו ושתו אף על פי כן הם קורין בתורה ומתפללין אחר כך מושא"כ אומת העולם שאוכלין ושותין ופותחין²⁷ אבל ביום הכיפורים אין שייך זה²⁸:

ד ומוציאין ספר תורה וקורין שלשה אנשים²⁹ בפרשת ערויות³⁰ עד סוף הפרשה³¹ שמו

^ז רמב"ם הל' תפלה פ"ב הכ"א. טור וש"ע ס"א. וראה לקמן סי' תרכב ס"א.

^ח לבוש ס"ב. ובדלעיל סי' רצב ס"א.

^ט מרדכי רמז השכנו. התורה מיטעונית שם אות ה, ובמקם הל' שביתת עשור ד"ה כשאומר. כלבו סי' ע' (לה, ד)

^י בשם ה"ד נתן. מנהגים (מירא) ע' קצו. תמ"א ס"א.

^י כלבו שם. תובא ב"י ריש הסי'. לבוש ס"א. ובסידור: תפלת מנחה וידבר וקמורת ואח"כ מתפללים שמונה עשרה ... תפלת נעילה אומרים אשרי וכו' לציון, וראה

שער הבולל פג"ד אות יט.

^{יא} ב"י ריש המיטן בשם המרדכי. לבוש שם. ט"ז סק"ב.

^{יב} מור וש"ע ס"א. וכו' מנהג הב"ד (ספר המנהגים – הב"ד ע' 63. וראה שם הערה 35).

^{יג} כדלעיל סי' רצב ס"ג.

^{יד} מור ולבוש סוף ס"ב. מ"ז ס"א.

^{טו} רמב"ם הל' תפלה פ"ב רמ"ז. מור וש"ע ס"ב. וכמו בשבת מנחה, דלעיל סי' רצב ס"ב, וש"ע.

^{טז} נהדא [ביריתא] נגילת לא, א. מור וש"ע שם.

^{יז} מור וש"ע שם.

^{סד} רוקח שם. ב"י סוף הסי'. מ"ז סק"ד. מ"א סק"ו.

^{סה} רוקח שם. ב"י שם. ת"א שם.

^{סז} זהו ח"ג נ, ב. ת"א ריש הסי'.

^{סח} שול"ה מפתח זמא עמוד התשובה במפוז (רצב, פנ"א)

^{ט"ח} ד"ה משום. אלה זמא סק"א. וראה אצור מנהגי רמ"ד

ע' רלב (שלא ראינו נהגין כן).

^{סח} כנסת הגדולה תת"ט. אלה זמא שם. וראה גם לעיל

סי' סח ס"א.

סימן תרכב

^א מתי"ל הל' מוסף דיום כפור (ע' שגא). רמ"א ס"א.

^ב מתי"ל שם, בשם מחזור ושרי (ע' 106). ובגמרא הסדר אומרים כן אף בחול. וראה שער הבולל פ"א אות ל.

^ג מתי"ל שם. לבוש סי' תרכא במפוז. ת"א סק"א.

^ד ט"ז סק"ג.

^ה מ"ז שם (בירודות). ת"א שם.

^ו ומנהג הב"ד לאמר אחר נעילה: קוד, אין כאלקינו, פישום

הקמורת ונעלו (ראה ספר המנהגים – הב"ד ע' 59.

ואצור מנהגי הב"ד ע' על נע' רמ"ד).